

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- [E-mail : info@parsnamaddata.com](mailto:E-mail:info@parsnamaddata.com)

فصل اول : ذکر

شرایط آداب و ذکر

مولوی معتقد است که اشک و تضرع به همه کس داده نمی شود، بلکه این گریه موقوف عنایت خداست و همچون شمس، طلب و خواستن سالک را موقوف عنایت حضرت حق می داند :

چون بگریانم، بجوشد رحمتم	آن خروشنده بنوشد نعمتم
گر نخواهم داد، خود ننمایم	چونش کردم بسته دل، بگشایم
رحمتم موقوف آن خوش گریه هاست	چون گریست، از بحر رحمت، موج خاست

مثنوی، ج ۱، ص ۲۱۷

نکته آخر این که مولوی نیز جای خلوت و نهانی را برای ذکر و عبادت مناسب تر دانسته است.

تا روم من سوی خلوت در نماز	پرسم این احوال از دانای راز
مثنوی ج ۲، ص ۱۳۶	

درد آمد بهتر از ملک جهان	تا بخوانی مر خدا را در نهان
مثنوی ج ۲، ص ۱۴	

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- E-mail : info@parsnamaddata.com

قعر چه بگزید هر که عاقل است
هیچ کنجی بی دد و بی دام نیست

ز آنکه در خلوت، صفاهای دل است
جز به خلوتگاه حق آرام نیست

مثنوی، ج ۱، ص ۲۹۷

بنابر آنچه گفته شد، می توان دریافت که شمس و به تبع او مولوی، ذکر شب هنگام را که در خلوتی به دور از خلاق باشد، توصیه می کنند. همچنین، ایشان به سجده مکرر در ضمن ذکر و همچنین اشک و تضرع و نیاز در هنگام یاد کرد حق تاکید دارند.

ذکر حق پاک کننده است

از دیدگاه شمس، وجودی که همواره جایگاه یاد حق و ذکر او باشد، از خواطر شیطانی و وسوسه ها پاک گشته و جایگاه عوالم ملکوتی و افکار قدسی می شود. می فرماید: (من هرگز بد نیندیشم. چه اندیشد خاطری که پاک شود از دیو و وسوسه؟ خود هرگز دیو در آن دل نیامده است، پیوسته در او فریخته بوده باشد. تا حق تعالی می فرماید که: من این خانه را خانه رحمت خود می کنم، شما کرم کنید بیرون بروید)

از دیدگاه شمس، وجود آدمی مجموع ضدهاست و مطمئنا برای دفع خواطر شیطانی، نیاز به ضد آن یعنی خواطر رحمانی است. پس، یاد حق که کمال همه پاکی هاست به آدمی کمک می کند که از اندیشه های ناپاک دور شده و به سمت پاکی مطلق حرکت کند.

ذکر حق پاک است، چون پاکی رسید	رخت بر بندد، برون آید پلید
می گریزد ضدها، از ضدها	شب گریزد چون برافروزد ضیا
چون در آید نام پاک اندر دهان	نی پلیدی ماند و نی اندهان

همچنین مولوی در جای دیگری می فرماید:

من نگردم پاک از تسبیحشان
پاک هم ایشان شوند و دُریشان

مولوی در جای دیگر مثنوی با ذکر داستان (عود و زنبور) می فرماید:

- تهران - میدان ۷ تیر - خیابان قائم مقام - نرسیده به خیابان فجر - نبش کوچه سام - پلاک ۱۷ - طبقه ۴
- تلفکس : ۵- ۸۸۳۴۹۶۷۰ (۰۲۱) - فاکس : ۸۸۳۴۹۶۷۳ (۰۲۱)
- URL:www.parsnamaddata.com
- [E-mail : info@parsnamaddata.com](mailto:E-mail:info@parsnamaddata.com)

مرد عور، نماد انسانی است که از حق غافل مانده و زنبورها و نیش آنها نماد وسوسه ها و خواطر شیطانی هستند. مرد برهنه که در مواجهه با زنبوران و نیش آنها، دچار آزردهی فراوان می شود به برکه آبی پناه می برد و با غوطه ور شدن در آب، تن خویش را از نیش زنبوران محفوظ می کند، در این تمثیل، آب نماد ذکر و یاد حق تعالی است .

آب، ذکر حق و زنبور این زمان	هست یاد آن فلانه و آن فلان
دم بخور در آب ذکر و صبر کن	تا رهی از فکر و وسواس گهن
بعد از آن، تو طبع آن آب صفا	خود بگیری جملگی سر تا به پا
آنچنان کز آب، آن زنبور شرّ	می گریزد، از تو هم گیرد حذر

ذکر حق چون طنابی است که سالک را از چاه تاریک و هراسناک بیرون می کشد و پاک و منزّه به وصال حضرت حق می رساند :

همچو چهی است هجر او، چون رسنی است ذکر او در تک چاه یوسفی، دست زنان در آن رسن
آنگونه که ملاحظه می شود، شمس و به تبع او مولوی، ذکر حق را پاک کننده خاطر آدمی و بهترین راه مقابله با وسوسه های شیطانی و خاطر ناپسند می دانند.

شمس می فرماید : (یادی است بر زبان و یادی است بر جان) و ذکر قلبی را بسی بالاتر از ذکر زبانی دانسته است : (آن صوفی ارشد می گوید مریدش را، که ذکر از ناف برآورد. گفتم : نی، ذکر از ناف برمیآورد، از میان جان برآورد، بدین سخن، در او حیرانی آمد)

شمس معتقد است که ذکر باید با توجه کامل قلبی باشد و سالک چنان در یاد حق غرقه شود که یاد خویشتن را فراموش کند .

اگر مرا دیدی خود را چه می بینی ؟ و اگر ذکر من کنی، ذکر خود چه می کنی ؟ ذکر و عظ و سخن و عظ، ذکر خود است و هستی

مقالات شمس ج ۱ ص ۱۹۰

چندان بکن تود ذکر حق ، کز خود فراموش شود و انداز دعا دو تو شوی ، ماننده دال دعا

دیوان کبیر ج ۷ بیت ۳۵۵۸۵